

GALLUP®

Studiu exploratoriu privind impactului legii veniturii minim garantat asupra beneficiarilor

Decembrie 2009

Raport de cercetare

Raport – Cercetare calitativă

Decembrie 2009

Realizat pentru:

Agenția pentru Strategii Guvernamentale

Piața Victoriei nr. 1, sector 1, București

Tel: 021 318 0355

E-mail: marius.todea@publicinfo.ro

Pregătit de către:

Marian Bojinca
Consultant Specialist

Strada Londra nr. 6, Sector 1

001763 Bucuresti, Romania

T: +40 21 31814 97

F: +40 21 3185560

marian_bojinca@gallup.ro

Voi cu ce sunteți mamă? Se dau ajutoare?

(beneficiar VMG - Oltenița, județul Călărași)

Cuprins

Introducere / 5

1. Metodologie / 7

2. Categoriile de respondenți și explorarea atitudinilor generale față de venitul minim garantat / 8

3. Percepții asupra beneficiilor veniturii minim garantat / 15

4. Atitudini față de experiența procesului de aplicare pentru venitul minim garantat / 17

5. Explorarea problemei stigmatizării sociale / 22

Concluzii / 25

Anexă / 26

Introducere

Legea Nr. 416/2001 privind venitul minim garantat este una dintre măsurile de protecție socială care a generat o intensă dezbateră publică. Opiniile diferă și variază de la suspiciunea de „pomană electorală continuă” până la cele care consideră actul normativ ca fiind un program potrivit, de asigurare a unui venit minim pentru persoanele care trăiesc în sărăcie. La momentul intrării în vigoare a legii se aprecia că se „crează premisele unei mai bune utilizări a resurselor financiare existente, prin asigurarea flexibilității în acordarea de sprijin material potrivit nevoilor reale individuale, care să conducă la diminuarea numărului de persoane din România care trăiesc în sărăcie.”¹ Un studiu asupra impactului venitului minim garantat asupra reducerii sărăciei, realizat în 2004, identifică și puncte slabe ale programului după implementarea sa. Acestea se referă la normele de aplicare a legii, la procesul de aplicare complicat, sursele de finanțare, dezorganizarea din unitățile administrativ teritoriale². Recent, raportul Administrației Prezidențiale sintetizează modificările apărute în cadrul programului, evoluția sa în ceea ce privește sursele de finanțare, stabilirea eligibilității, condițiilor impuse pentru a primi acest venit fiind subliniate următoarele aspecte: „Dacă până în 2006 fiecare membru al familiei apt de muncă trebuia să presteze un număr (maxim) de 72 de ore de muncă în folosul comunității, din 2006 un singur reprezentant al familiei are această obligație. Personalul primăriei are responsabilități în monitorizarea respectării acestei obligații, tipul activităților fiind stabilit de primar. Numărul orelor se stabilește ținându-se cont de nivelul beneficiului primit și de numărul de ore ce ar trebui lucrate pentru a primi venitul respectiv dacă persoana ar fi plătită la nivelul salariului minim pe economie. De asemenea, persoanelor apte de muncă le este solicitată dovada căutării unui loc de muncă. Inițial, această dovadă era reprezentată de o adeverință eliberată de AJOFM că persoana respectivă se află în evidențele Agenției, fiind în căutarea unui loc de muncă³. Din 2006, lista locurilor de muncă disponibile în județ este comunicată de AJOFM primăriilor, astfel încât acestea să aibă un mecanism de control al efortului beneficiarilor de depășire a situației de nevoie prin angajare. Este important de precizat că începând cu anul 2006,

---

¹ Vasiliu, Emilia (2002). Sistemul venitului minim garantat. O strategie coerentă în favoarea celor mai săraci. Interviu cu Dumitru Călinoiu, Director General – DGAMMSS în Revista de Asistență Socială nr. 1/2002

² Radu Cristina, Aruxandei Simona, Militaru Eva, Trăilă Cernescu, Crețoiu Vladimir, Olteanu Maria (2004). Evaluarea impactului Legii venitului minim garantat asupra reducerii sărăciei extreme în Revista de Asistență Socială nr. 1/2004

³ Astfel se poate explica (parțial) și creșterea numărului de persoane aflate în căutarea unui loc de muncă din anul 2002 și implicit a ratei șomajului.

plata ajutorului social se realizează din venituri de la bugetul de stat repartizate de către consiliile județene la solicitarea primăriilor.”⁴

Programul venitului minim garantat este reglementat prin Legea Nr. 416/2001 modificată ulterior prin alte acte legislative (vezi Tabelul 1)⁵.

Tabel 1. Parcursul Legii Nr. 416/2001 (Selectiv)

Act normativ	Descriere
O.U.G 121/2002	Se asigură fondurile necesare în vederea furnizării energiei termice și a gazelor naturale
Legea 115/2006	Legea aduce mai multe modificări în vederea îmbunătățirii programului venitului minim garantat. Modificările se referă la: -stabilirea dreptului la ajutor social se realizează ținând seama atât de veniturile nete realizate de familie, cât și de bunurile acesteia sau, după caz, ale persoanei singure cuprinse în anumite liste -introducerea obligației pentru primari de a întocmi un plan lunar de acțiuni sau lucrări de interes local și de a ține o evidență a orelor de muncă efectuate de persoanele apte de muncă din familiile beneficiare de ajutor social -posibilitatea efectuării controlului de către direcțiile de muncă, solidaritate socială și familie teritoriale asupra modului de aplicare a legii, precum și introducerea de sancțiuni contravenționale în cazuri de nerespectare a prevederilor legii
Legea nr.51/2008	Se aduce o modificare a articolului 8 din Legea nr. 416/2001 care prevede în noua formulă următoarele: la stabilirea venitului net lunar al familiei și, după caz, al persoanei singure, se iau în considerare toate veniturile pe care membrii acesteia le realizează, inclusiv cele care provin din drepturi de asigurări sociale de stat, asigurări de șomaj, obligații legale de întreținere, indemnizații, alocații și ajutoare cu caracter permanent și alte creanțe legale, cu excepția burselor de studiu și a burselor sociale, precum și a sprijinului financiar prevăzut de Hotărârea Guvernului nr. 1488/2004

În prezent, noul nivel lunar al venitului minim garantat, începând cu luna iulie a acestui an, este stabilit prin Ordonanța de Urgență Nr. 57/2009 (vezi Tabelul 2) și prevede următoarele sume:

Tabel 2. Nivelul lunar al venitului minim garantat începând cu luna ianuarie 2009⁶

Familie formată din...	Cuquantum VMG (RON)
O persoană	125
Două persoane	225
Trei persoane	313
Patru persoane	390
Cinci persoane	462
Peste cinci persoane	31 pentru fiecare persoană

⁴ Sursa: ADMINISTRAȚIA PREZIDENȚIALĂ - Comisia Prezidențială Pentru Analiza Riscurilor Sociale și Demografice, *Riscuri și inechități sociale în România*, septembrie 2009

⁵ Sursa: www.cdep.ro

⁶ Ordonanța de Urgență Nr. 57/2009

1. Metodologie

Prezentul studiu se focalizează în general pe efectele implementării programului „Venitul minim garantat” asupra actorilor sociali implicați în proces. Etapa de cercetare calitativă a studiului are în vedere perspectiva beneficiarilor de VMG dar și non-beneficiari (respinși, non-aplicanți, foști beneficiari).

Cercetarea calitativă s-a realizat în următoarele cinci județe: Vaslui, Cluj, Călărași, Dolj și Mureș. Din fiecare județ s-a selectat câte o localitate, astfel încât în studiu să fie cuprins un oraș mare cu peste 100 000 de locuitori, un oraș mic cu mai puțin de 30 000 de locuitori și trei localități rurale, din care una să fie un sat aparținător unei comune (Vezi Anexa). S-a realizat un număr de 60 de interviuri semi-structurate iar recrutarea respondenților s-a făcut de către operatorii de interviu în baza informațiilor primite de la primăria fiecărei localități. Respondenții au fost împărțiți în patru categorii de grupuri țintă egale ca pondere: beneficiari, non-beneficiari, aplicanți respinși și potențiali beneficiari.

Obiectivele cercetării calitative au vizat următoarele aspecte:

- Analiza percepției costurilor întocmirii și depunerii unei cereri pentru VMG
- Evaluarea accesului la informații, transparența procedurilor și experiența procesului de aplicare pentru VMG
- Explorarea situațiilor de stigmatizare cauzate de condițiile programului
- Analiza beneficiilor percepute ale programului
- Explorarea impactului asupra familiei
- Identificarea unor posibile direcții de îmbunătățire a programului

Grila de interviu a conținut un set de întrebări comune pentru toți respondenții, precum și secțiuni specifice fiecărei categorii de intervievați (beneficiari, aplicanți respinși, foști beneficiari și non-aplicanți potențiali beneficiari). Toate interviurile au fost înregistrate pe suport audio cu acordul celor intervievați și au fost transcrise integral pentru a se asigura validitatea datelor.

Rezultatele astfel obținute oferă o analiză în profunzime, o radiografie detaliată a obiectivelor de cercetare enunțate.

2. Categoriile de respondenți și explorarea atitudinilor generale față de venitul minim garantat

Imposibilitatea, neputința de a asigura propria bunăstare, marginalizarea la care par să fie supuși de către societate, de către autorități, mizeria în care trăiesc, inechitatea socială, abandonarea, sărăcia cronică, polarizarea socială sunt coordonatele discursului “beneficiarului de VMG”. Respondenții intervievați pun mare parte a responsabilității situației în care se află pe seama societății, “a statului” care este incapabil de a asigura oportunități și o “viață decentă”. În poveștile de viață ale respondenților se regăsește adânc înrădăcinată dorința sau nevoia unui stat puternic paternalist care ar putea reprezenta ultima instanță de rezolvare a problemelor pe care ei le întâmpină. “Unde să lucrez? Cine să mă ajute? La vârsta de 50 de ani cine te mai vrea? Primarul crezi că mă primește să-i spun?” sunt întrebări retorice care apar constant în relatările respondenților.

Persoanele intervievate se găsesc într-o stare de sărăcie extremă iar locuirea, frecventarea școlii, alimentarea cu energie electrică a locuințelor, hrana zilnică sunt probleme reale și acute. Parte din gospodăriile vizitate nu erau nici măcar racordate la rețeaua de energie electrică sau erau debransate din cauza neachitării facturilor. Atunci când traiul zilnic se definește strict în termeni de supraviețuire orice ajutor este căutat și apreciat de către cei aflați într-o situație de risc social. Componenta alimentară a vieții de zi cu zi rămâne o problemă centrală pentru beneficiari. În consecință, evaluarea programului din perspectiva beneficiarilor se face simplu, unitatea de referință fiind numărul de pâini care poate fi cumpărat cu suma alocată familiei prin VMG.

Nu se poate discuta despre situația înainte și după primirea VMG pentru că nu există o diferență vizibilă în opinia beneficiarilor. Bani primiiți sunt considerați insuficienți pentru a acoperi nevoile fundamentale zilnice. Dacă sărăcia în consum este dublată de sărăcia condițiilor locative (aglomerare, lipsa toaletei, a alimentării cu energie electrică etc.), probleme de sănătate sau sărăcie comunitară VMG-ul este perceput ca fiind mai degrabă inefficient. Programul este inefficient în raport cu așteptările beneficiarilor de la un “ajutor social”, așteptări care sunt descrise prin sintagma “să ne scoată la lumină”.

“Zi de zi...cât costă pâinea te sperii...La noi se mănâncă 15, 16 pâini pe zi.” (beneficiar VMG, județul Călărași)

“Murim de foame. Mai avem norocul că ne dau oamenii câte ceva și mai merem la săpat cartofi sau la adunat de...N-avem ce mânca, n-avem baie...nimic...Nu poți să stai în putoare, să nu speli cu un dero...să avem și noi condiții sau o mașină de spălat. Nu ne dă nimic. Cine să ne dea?” (beneficiar VMG, județul Cluj)

“E bun cât de cât dar tot nu ne ajunge așa cum vrem noi...să luăm strictul necesar în casă. Să trăim o zi, două...că mai mult dintr-un milion opt sute nu poți să trăiești. (beneficiar VMG, județul Călărași)

“Stăm în nădejdea la 416 că n-avem unde să ne ducem la muncă. Asta este chestia.” (beneficiar VMG, județul Dolj)

“Ne descurcăm mai bine pentru că altă sursă de venit nu este și ne mulțumim și cu atât. Mai mergeam cu ziua dar acum...unde să mai mergem? Soțul e și el bolnav...” (beneficiar VMG, județul Vaslui)

“Nu am lumină. Ar fi bine însă cât de cât dacă ne-ar da ajutorul mai mare ca să pot să bag și eu lumină la băiat. Că mereu îmi spune: “Mami, numai cu lumânări, numai cu lumânări.” Vrea și el să se mai uite la desene, la televizor...” (beneficiar VMG, județul Călărași)

O parte a respondenților apreciază pozitiv VMG-ul, recunoscând rolul major pe care îl are acest ajutor social în susținerea gospodăriei. Diferențele de percepție se pot datora unor condiții de locuire acceptabile, numărului mai mic de copii din cadrul gospodăriei etc.

“Ne ajută ajutorul social foarte mult pe noi din cauză că nu avem cu ce trăi. Cu ce altceva să trăim decât cu ajutorul social? Este pentru necesarul casei. Că cu toate... Cu lumina, dacă avem cablu mai plătim și cablu...” (beneficiar VMG, județul Vaslui)

Beneficiarii de VMG despre munca în folosul comunității

Este cunoscut că VMG-ul a fost definit ca “suport social oferit din solidaritate socială, echilibrat de contribuția la bunăstarea colectivității și de asumare de responsabilități.”⁷ Se observă, și este de subliniat acest aspect, că respondenți tind să perceapă programul nu ca pe un ajutor social ci ca pe o remunerație meritată pentru munca prestată în folosul comunității conform prevederilor legale. Principiul în sine al programului este acceptat de respondenți și înțeles dar se apreciază că există un dezechilibru între volumul de ore, dificultatea, natura muncii prestate în folosul comunității și banii primiți în acest program. “Bani puțini contra muncă” ar fi modul de caracterizare a programului de către respondenții intervievați. Când nevoile fundamentale sunt slab acoperite, cerința asumării de responsabilități, de participare, este una care pare injustă pentru mulți.

⁷ Zamfir, Cătălin (2002). Cele 72 de ore. În Revista de Asistență Socială Nr. 1/2002, p.57

“Noi luăm aicea foarte puțin și pentru aia trebuie să și muncim. Dacă am socoti cât este ziua de muncă păm nu primim atâta ajutor social.” (beneficiar VMG, județul Mureș)

“Ăsta nu e un ajutor. E un servici. Zi de zi, zi de zi...adică 11 zile... ar veni o juma' de lună.” (beneficiar VMG, județul Călărași)

“Doamnă scumpă, nu mă ajută cu nimica. Dacă ar fi să-mi iau medicamente...mie mi-ar ajunge doar de medicamente. Deci îmi las medicamentele mele ca să iau o pită să-mi iau câte ceva în casă. Dar de 80 de lei lucră 7 zile...și mergi de aici până la Săvădisla. Și banii ăia îi împărțești pe drum...” (beneficiar VMG, județul Cluj)

“Poate muncim mai rău ca alții la servici. Deci nu-ți dă voie să stai, nu îți dă voie să vorbești. De exemplu, când se ducea soția...femeile trebuie să aibă o distanță anume, să nu vorbească. Dacă te prinde că stai un pic, te gonește acasă. Muncă ca la bărbați așa...La sapă la...” (beneficiar VMG, județul Călărași)

Sunt respondenți care povestesc și despre o anumită înțelegere pe care o manifestă autoritatea locală față de beneficiari și prestarea orelor de muncă în folosul comunității.

“Când este timp de iarnă vine și ne anunță dacă se poate, dacă nu se poate...că nu ne obligă chiar să ne dea cu sula în coaste...hai mă mergi...Că dacă nu se poate azi...o fi mâine, n-o fi mâine, o fi poimâine.” (beneficiar VMG, județul Dolj)

Această înțelegere manifestată de Primărie capătă uneori și alte valențe, relatează respondenții. Nu întotdeauna cei care nu se prezintă la prestarea orelor de muncă în folosul comunității sunt suspendați de la primirea ajutorului

“Prin Săvădisla...acolo am fost pentru curățit la vale. Alții au fost la Primărie la lemne de foc, aranjat...eu nu știu că n-am fost. În Săvădisla am fost de câteva ori. Și cei din Săvădisla nu veneau...că erau și pe acolo cu ajutorul social. Și ne duceau pe noi de aici... că noi eram mai proști...Iarna pe orice vreme...era zăpadă de-ți era groază să ieși afară din casă dar noi trebuia să mergem ... să desfundăm drumul cu lopețile că nu putea veni mașina cu pâine. Mergeam de noapte..încă nu era zori și veneam de multe ori după masă. Nu se merita la banii ăia să răbdăm frigul ăla. Și pe la școală și valea curățată și toate...Care veneau...dar nu mergeau toți...erau care nu veneau niciodată dar banii îi luau.” (fost beneficiar, județul Cluj)

Sunt beneficiari care ridică problema costurilor implicate de orele de muncă prestate în folosul comunității. Pentru ei acest lucru înseamnă modificarea ritualurilor alimentare din gospodărie, bazate pe principiul economisirii, și creșterea costurilor pentru hrană.

“Nu e de rușine...muncă să fie...deci nu e de rușine Numai pachetul ca să-l iei la tine 11 zile costă 50 de mii. Nu poți să stai nemâncat. Și de 50 de mii ce iei? Un sandwich foarte mic și o sticlă de apă că nici aia nu o dă. Nu o dă nimeni. Să ceri o cană cu apă zice că are apometru și plătește... Acasă e altceva dar pe stradă să stai și să muncești îți vine rău și cazi. Că este muncă, foarte multă muncă. Acasă se face o ciorbă și nu e problemă...mănâncă o familie numeroasă.” (beneficiar VMG, județul Călărași)

O practică destul de răspândită printre beneficiarii de VMG care încearcă să-și suplimenteze venitul este munca la negru, cu ziua, fie în agricultură, fie în construcții. O parte dintre ei se ocupă cu adunatul de fier vechi pe care încearcă să-l valorifice. În acest context orele de muncă în folosul comunității sunt consumatoare de timp și determină o atitudine negativă în unele cazuri.

“Am mai muncit și noi la negru. Vă spun sincer, de ce să...Am muncit oriunde...Am fost la betoane, am fost la construcții, am fost în agricultură. Deci unde a fost nevoie ne-am dus.” (beneficiar VMG, județul Călărași)

Ceilalți... despre munca în folosul comunității și VMG

Cei care nu beneficiază de VMG dar consideră că au același nivel de trai cu cei care primesc acest ajutor, pe baza unei măsurii subiective a sărăciei, dar și comunitatea în general, percep ca insuficientă munca prestată de asistați.

“Uite că nu fac nimic în sat. Uite cum este și valea asta...domnle' trebe' curățată, trebe' aranjată. Vine V. F. ăsta-i cheamă pe cei de la ajutorul social...și dacă vezi 5-6. Din sat când văd mizeria și treburi din astea se enervează și discută: “Ăștia de la ajutor social nu face nimic...ăsta-i așa, ăsta dincoa'.” (potențial aplicant, județul Cluj)

Printre cei care nu beneficiază de acest ajutor social circulă opinia care spune că VMG-ul este acordat la prea mulți, fără ca aceștia “să merite” și că produce dependență. Non-beneficiarii consideră că au același nivel de trai cu cei care primesc VMG dar nu primesc niciun suport financiar.

“...Multe persoane care îl primesc nu merită acest beneficiu. Sunt puternici și își pot câștiga venitul de zi cu zi muncind și nu așteptând de la stat. Deci în general numai pomeni... Mulți s-au obișnuit să aștepte această pomană a statului și să nu-și caute un loc de muncă, să nu-și caute activitate [...] Pot să spun că nivelul lor de trai este ca al meu sau chiar mai bun ca al meu. Eu care lucrez, am un salariu de bugetar...la fel am datorii de lună cu lună.” (potențial beneficiar VMG, județul Vaslui)

Problemele VMG-ului

Întârzierile care există uneori în plata lunară a acestei prestații sociale constituie o problemă pentru beneficiari. Frecvent se întâmplă ca banii să fie dați de către Primărie la două sau trei luni ceea ce pune beneficiarii într-o reală dificultate. De asemenea sunt situații în care Primăria plătește beneficiarilor doar în procent de 40% sau 50% drepturile cuvenite prin legea VMG. Activitatea de control desfășurată de Inspekția Socială reușește să reglementeze aceste situații dar nu în timp util pentru beneficiarii direcți.

“Asta-i un fel de a-ți pune o alifie la o rană. Ajutorul ăsta e foarte minim. 100 de lei, 120, cât este? Și nu se dă în fiecare lună. Se dă acum că vin alegerile...dar nu se dă lunar. Se spune că nu sunt fonduri la primărie. Eu am o mătușă care beneficiază și nu a văzut bani de prin iunie...și acum o permit un milion două sute.” (potențial beneficiar VMG, județul Cluj)

O altă problemă indicată de către respondenți se referă la neadaptarea programului la variația costului necesităților fundamentale în funcție de anotimp. Se apreciază că pe timpul iernii acest cost crește din cauza pierderii unor surse de hrană importante precum grădina proprie, culesul de ciuperci, urzici etc. și a pierderii altor surse de venit (munca la câmp cu ziua). Un punct bun în această privință este totuși ajutorul de încălzire primit care deși este insuficient contribuie semnificativ la ameliorarea traiului zilnic.

“Vara mai merem la munte după brez dar acum iarna nu ai niciun fel de venit” (beneficiar VMG, județul Cluj)

În ceea ce privește categoria aplicanților respinși, aceasta practic nu există în realitate. De multe ori dosarele celor care nu se încadrează în condițiile prevăzute de lege nu sunt înregistrate pentru a ușura munca personalului din Primărie cu atribuții în acest sens. Dosarele care nu respectă criteriile de eligibilitate sunt returnate aplicanților fără a mai fi înregistrate, cu explicații care pentru persoanele în cauză nu au nicio valoare sau nu sunt înțelese. Ei nu percep nicio diferență între traiul lor și al celor care primesc acest ajutor. O parte dintre ei nu mai sunt de găsit în comunitate pentru că au identificat o altă supapă ca strategie de viață: migrația în străinătate. Alții au fost absorbiți pe perioade temporare de economia subterană. Iar alții au rămas încă cu nelămurirea față de motivul pentru care nu se încadrează în programul VMG.

“A zis că eu nu mă încadrez...că așa e legea...să citesc legea. Eu dacă nu știam carte nu am...Dacă a zis doamna L. așa...gata, ne retragem. Să nu mai necăjim pe acolo.” (aplicant respins, județul Vaslui)

De aici apar suspiciunile de fraudă, de favorizare a unora și discriminare a altora, conflicte și numeroase reclamații.

“Mulți oameni se plâng că primește foarte multă lume deși sunt mai înstăriți.” (potențial beneficiar VMG, fără acte, județul Cluj)

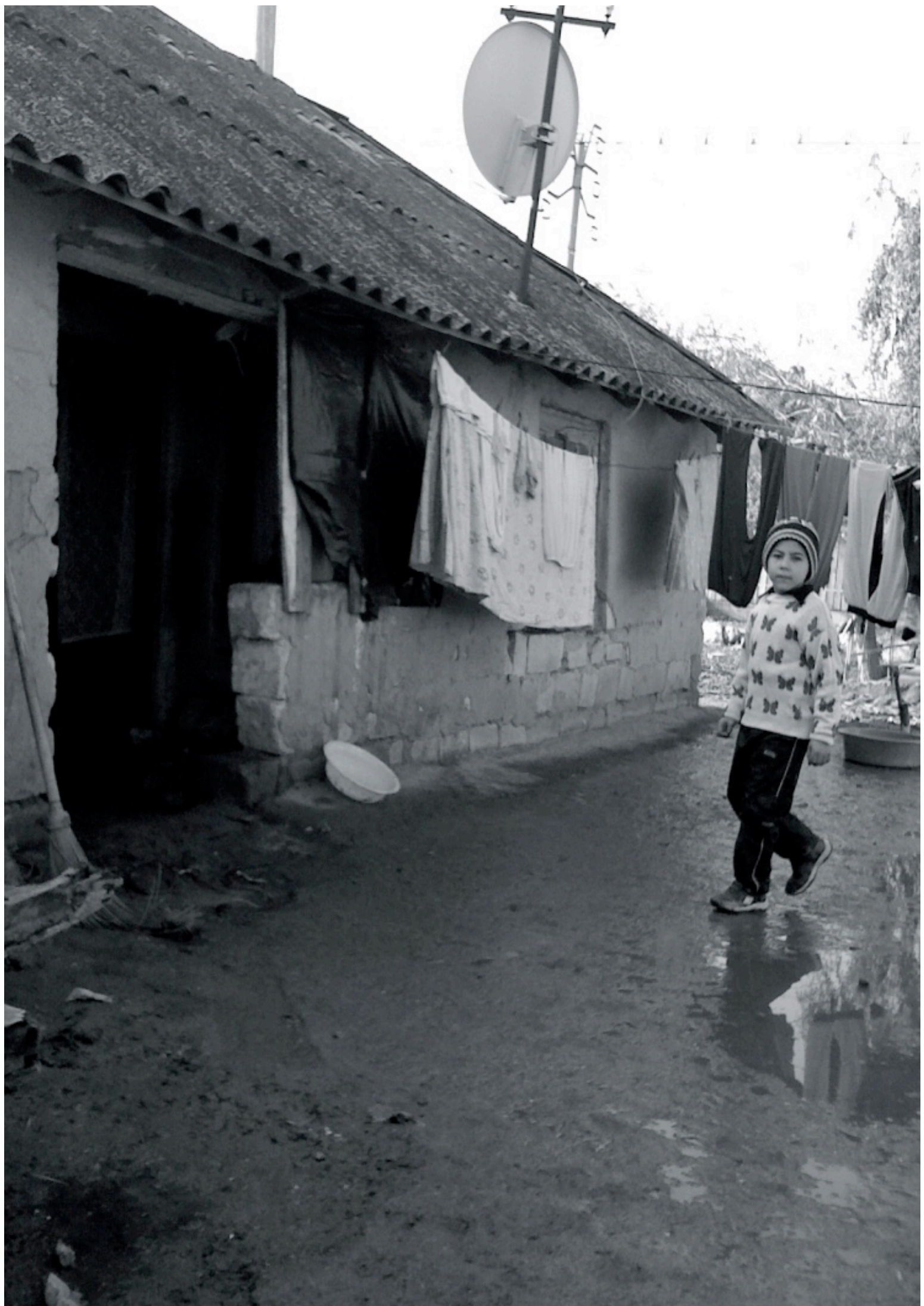
“Cei care primesc sunt câțiva țigani... Îi pune așa...o dată, de două ori pe lună să meargă cu sacu’...adună hârtiile și salut...aia e munca lor pe o lună. De exemplu, sunt ca mine da’ nu-s cununați. El i-a banii pe un nume, ea pe alt nume...” (aplicanț VMG respins, județul Mureș).

Foștii beneficiari de VMG nu consideră că acest ajutor social ar fi reușit să le amelioreze starea în care se găseau sau se găsesc în continuare. Statutul de “fost beneficiar” se datorează neprezentării la orele de muncă în folosul comunității, renunțării, integrării pe piața muncii a unei persoane din cadrul familiei etc.

“Știi cum era? Noi am fost câțiva aici...care orice era de lucru prin sat...venea consilieru’ că...haide, haide și alți nu mergeau...Și pentru 600 de mii să mă duc la lucru ...câteodată și două săptămâni...Pentru 600 de mii? Că a zis că dacă nu-mi convine să nu mai mănânc. Și m-am lăsat de ei. Pentru 600 de mii? Am zis că la banii ăia nu mă duc. După aia am fost păstor, am fost pe la oi într-o vară chiar atunci după ce nu mi-a mai dat ajutor social.” (fost beneficiar VMG, județul Cluj)

Motivele pentru care potențialii aplicanți nu se înscriu în program sunt diverse: lipsa actelor, lipsa informațiilor, anumite bunuri pe care le dețin și care i-ar face neeligibili. De asemenea sentimentul de rușine constituie uneori o barieră în aplicarea pentru VMG în special în comunitățile rurale. Pentru unii ajutorul social înseamnă a ajunge să trăiești din mila altora sau să cerșești la colț de stradă. Pentru ei a fi “asistat” reprezintă de fapt renunțarea la demnitate.

“Mie mi-o fost rușine. Un om de vârsta mea să nu-mi câștig pâinea... mi-o fost cumva rușine și de vecini și de toți...că primesc ajutor social. Mi-o zis și vara mea Mariana...hai ma să-ti fac...hai măi să-ți fac...Mie tot mi-e rușine. Am zis că m-am răzgândit acum o săptămână. Am zis că m-am răzgândit, acum o săptămână...” (potențial beneficiar VMG, județul Cluj).

3. Percepții asupra beneficiilor venitului minim garantat

În afara de aspectul financiar care constituie, în discuțiile cu beneficiarii, un subiect predominant în special pentru a evidenția caracterul său insuficient, asigurarea medicală reprezintă pentru cei mai mulți un beneficiu central pe care în conștientizează și îl apreciază. După cum indică rapoartele de evaluare a sărăciei ale Băncii Mondiale, sărăcia extremă corelează cu starea de sănătate precară. Astfel, poveștile respondenților includ frecvent referiri la probleme de sănătate, la necesitatea spitalizării sau a tratamentelor îndelungate.

“Când te duci la medic te întreabă: ‘Ai ajutor social? N-am doamnă!’ Păi dacă nu ai, plătești spitalizarea, plătești...” (beneficiar VMG, județul Vaslui)

“Dacă n-ar fi acest ajutor n-aș putea rezista. Vă spun că sunt foarte bolnavă. Am accident vascular de 3 ani” (beneficiar VMG, județul Dolj)

“Avem nevoie de doctor de familie. Și doctorul de familie sau la spital nu se uită la tine dacă nu ai asigurare ceva...nu se uită la tine pur și simplu.” (beneficiar VMG, județul Călărași)

O situație relatată indică și un posibil punct slab legat de asigurarea medicală dar și de quantumul ajutorului social. Atunci când tratamentul medical implică, de exemplu, o anumită dietă alimentară aceasta nu poate fi suportată financiar de beneficiar și nu este acoperită de asigurarea medicală.

“Trebuie să mănânc un grătar, trebuie să mănânc o supă fiartă. Eu dacă nu am banul cu ce să iau? Mai îndrăznesc și eu așa...că uite acum sunt pe insulină. Fac insulină.” (beneficiar VMG, județul Vaslui)

Un alt beneficiu perceput al VMG care derivă din cel financiar este posibilitatea de a plăti o parte a facturilor care vin în gospodărie lunar și implicit menținerea racordului la principalele utilități.

“Ajutorul ăsta ne ajută la o butelie, la o adeverință pentru spitalizare pentru că eu sunt bolnavă. Nu mai plătesc spitalul cu adeverința asta de la primărie, de aici de la domnu' primar. Și banu ăla, puțin cât ne dă, cât ni se cuvine, încarc si eu o butelie, plătesc o lumină...Dar asigurarea medicală este importantă în primul rând și în al doilea...lumina și astea. Și când se încheie anul ies și eu achitată.” (beneficiar VMG, județul Dolj)

Asupra vieții de familie VMG-ul nu are un impact vizibil sau cel puțin nu este conștientizat la nivelul respondenților. Totuși în cazul familiilor monoparentale măsura de a le scuti de la orele

de muncă în folosul comunității atunci când au în creștere copii de până la 7 ani este una apreciată ca benefică.

Acolo unde Primăriile au încercat, inserția pe piața muncii a beneficiarilor de VMG prin atragerea acestora ca salariați în serviciile de utilități publice, este văzută ca o oportunitate de către respondenți. Aceștia câștigă astfel mai mult și sunt angajați cu carte de muncă, având beneficiul asigurărilor sociale. Orele de muncă în folosul comunității s-au dovedit uneori a fi un aspect pozitiv pentru beneficiarii de VMG pentru că aici au fost remarcați și propuși pentru angajare.

“Deci au văzut că sunt muncitor. Doamna ingineră a văzut. “Domne’ ăsta muncește...pe ăsta îl alegem și îl angajăm definitiv...că lucrează, nu e bețiv, nu pleacă din timpul programului.” (fost beneficiar VMG, județul Vaslui)

4. Atitudini față de experiența procesului de aplicare pentru venitul minim garantat

Gura lumii... toba satului sau televizorul

Motorul de notorietate al programului VMG este în general “gura lumii”. În comunitate se aude, se discută că de la Primărie “se dă ajutoare” și fenomenul de contagiune socială își intră în drepturi. Există o adevărată istorie orală cu privire la actele necesare, unde trebuie să te duci etc. Cei care știu carte și au devenit beneficiari ai programului sunt “specialiști” și oferă relații și sfaturi vecinilor și apropiaților. Nu întotdeauna informațiile astfel transmise sunt suficiente iar atunci când vine și răspunsul “Primăriei de tipul “nu vă încadrați” intervine confuzia, revolta împotriva sistemului, împotriva celor care beneficiază.

“Ar fi trebuit mai multe informații. Că uite am și ăsta de plată pentru casă și dacă nu am niciun ban, niciun venit, nimic...că eu ca să vă spun drept mă și zăpăcesc așa... Eu cred că nu a fost o decizie corectă dar dacă așa a spus că e legea...Eu nu am putut să spun...Că a spus că e lege...că ce vreau să o dea afară de la Primărie?” (aplicant respins, județul Vaslui)

“Am fost cu o vecină să-mi fac ajutorul și m-a respins. De ce ?Nu știu...” (aplicant respins, județul Călărași)

“Am auzit de la vecini de aici, că tot oameni de mahala avem...și îmi spun: “Măi Maria de ce nu te duci și tu să-ți faci ajutor?” Nu mă duc din cauză că spune că...am cal în bătătură și aveam și o vacă. Și m-am dus și mi-am făcut și m-a respins.” (aplicant respins, ulterior beneficiar VMG, județul Vaslui)

Alții au aflat despre VMG din presă sau prin metode mai inedite de informare care se mai practică în satele românești. Pornind de la acest sâmbure de informație cei mai mulți au luat calea drumului la Primărie.

“Cred că a anunțat cineva în sat. Că aici în sat este cineva cu o toba, cu ceva bate toba așa și oamenii aud din casă și anunță că...e sedință la cămin sau se întâmplă ceva în sat...trebe’ injecție la vaci, la cai. Merge domnu’ ăla și bate cu aia și oamenii ies în stradă sau afară să audă. Și cred că atunci prima dată s-a anunțat când o început să dea ajutor social...amu’ câțiva ani...mai mulți...4-5 ani, dacă nu mai mult.” (fost beneficiar VMG, județul Cluj)

“De la televizor am auzit. Am văzut că intradevăr se poate avea un pic de ajutor social și într-un fel este bine ...” (beneficiar VMG, județul Cluj)

Sunt și situații în care Primăria joacă rolul activ în informarea potențialilor beneficiari dar și în pregătirea dosarului de aplicare în special atunci când solicitantul nu știe să scrie. Unii dintre ei își amintesc de o “fișă de parcurs” primită de la Primărie unde era scris numele instituției și actul care trebuia obținut.

“Păi de la Primărie a fost vorba. Și ne-am dus ...nu mulți...foarte mulți de aici din sat. Și după aia fiecare...” (beneficiar VMG, județul Cluj)

În obținerea actelor necesare dosarului se implică cunoștințele, alți beneficiari, rudele, vecinii noului aplicant. Informațiile primite de la Primărie nu sunt întotdeauna utile pentru că sunt slab înțelese. De multe ori aplicanții depun o muncă de detectivi. Aceasta presupune întrebatul în dreapta și în stânga, revenirea la Primărie pentru a cere alte lămuriri etc.

Se întâmplă ca tot acest pelerinaj instituțional pentru obținerea actelor necesare dosarului de VMG să fie însoțit de umilințe, de rușinea de a nu înțelege procesul și cerințele.

“Nu mă mai duc pentru alte informații că îmi e jenă. Efectiv să tot bat la ușa lor și să te ia și să-ți vorbească mai nu știu cum...Mai nimeresc eu una acolo care zice că: De ce ai făcut atâția copii...vrei să-i crească statul?! Nu mă mai duc...ne descurcăm cum putem” (beneficiar VMG, județul Cluj)

Circuitul instituțional pe care potențialul beneficiar de VMG trebuie să-l parcurgă pentru întocmirea dosarului este dificil de refăcut din relatările respondenților. Cei mai mulți sunt confuzi în privința actelor de care au avut nevoie dar știu în mare că “au fost multe hârtii”.

“Mi-a trebuit de la Primărie că n-am pământ, de la Trezorerie că n-am venit și niște acte de la Forțele de muncă.” (beneficiar VMG, județul Călărași)

Pentru cei mai mulți toată această birocrație rămâne o enigmă de nedeslușit, dar se adaptează și se supun procesului pentru că “nu au încotro”.

“Poți să mergi să-i dai dosarul și să lipsească ceva din el sau o doamnă a greșit și nu a tre cut nu știu ce acolo și te mai poartă o dată și iarăși mergi. La Finanțe hârtia nu e valabilă decât 24 sau 48 de ore după ce ai scos-o și atunci trebuie să le faci pe toate și să te duci ...toate repede.” (beneficiar VMG, județul Cluj)

Sunt respondenți care așteaptă o implicare mai mare a instituțiilor locale în analiza situației nivelului de trai din comunitate, în identificarea cazurilor de risc social și intervenție directă în acest sens.

“Cel care răspunde de ajutorul ăsta social la primărie ar trebui să umble domne’ din casă în casă și să înregistreze ce situații familiare sunt. Nu trebuie persoana respectivă să se milogească la primărie...că dă-mi ajutor social că am trei copii și nu știu ce și...mor de foame.” (potențial beneficiar, județul Cluj)

Costul VMG-ului pentru beneficiari

Costurile de care beneficiarii își amintesc sunt legate de transport, de copiile actelor, timbrele fiscale, adeverința medicală și nu în ultimul rând timpul petrecut pe drum de la o instituție la alta. Toate aceste costuri se ridică în aproximările respondenților la 20 – 40 ron. Unii dintre ei au fost nevoiți să împrumute acești bani.

“ Păi 50 de mii la doctor sau 100 de mii nu mai știu cât am dat...pentru adeverință. La școală nu trebuie plătit. Și drumul la Sighișoara acolo unde trebuie să-ți iei dosar, să tragi la Xerox buletinul...Păi cu drumul costă cam 300 de mii. ” (beneficiar VMG, județul Mureș)

“Un calcul așa...300 - 400 de mii...cu drum cu tot până la forțele de muncă. Câte o dată te duceai și nu erau acolo. Te duceai în altă zi. Tot așa te purtau...(beneficiar VMG, județul Mureș)”

“De trei ori am fost la forțele de muncă...întotdeauna e plin acolo. Un milion am mâncat cu drumuri...” (beneficiar VMG, județul Cluj)

“Păi a durat o săptămână să fac dosarul din cauză că când te duceai....nu e doctorul, e plecat, când te duceai la un birou...e plecat la Vaslui...sau e plecat în altă parte și trebuia să stai să aștepți. Unde să te duci...trebuia să stai la rând...” (beneficiar VMG, județul Vaslui)

Pentru a nu irosi timpul dar mai ales banii cheltuiți pe transport beneficiarii au dezvoltat o serie de “rețete ale succesului” pentru obținerea anumitor acte.

“ Două zile îți ia să întocmești un dosar. Două zile dacă stai la coadă și dacă meri de dimineață. Că dacă nu de duci dimineață nu ai rezolvat nimic. Îs 80 de numere. Și sunt care merg de la 6 dimineața. Și dacă nu ti-ai luat număr și sînt domnii din Cluj care merg de dimineața și își iau număr...Noi cei de la țară ajungem la opt...și nu mai prinzi un număr. Și atunci ai mers ai stricat 200 de mii pe drum și ...fără rezolvare. Na...deci trebe să meri dimineața oricum. Da este greu.” (beneficiar VMG, județul Cluj)

După depunerea dosarului decizia Primăriei vine relativ rapid din ceea ce relatează respondenții. Sunt beneficiari care spun că durează o săptămână, alții își amintesc de două sau trei săptămâni.

Ancheta Socială

Este o etapă acceptată de beneficiari ca fiind necesară pentru a dovedi “că nu este nimic de ascuns”. Unii povestesc despre faptul că sunt bucuroși că vin și alții să vadă cum trăiesc ei și înțeleg ancheta socială ca pe o autentificare a situației critice în care se găsesc, este evaluarea obiectivă ce îi recunoaște ca săraci. Se poate spune însă că acest “control” este o sursă de anxietate pentru beneficiari care nu știu la ce să se aștepte.

“Da, a venit s-au uitat, au verificat să vadă cât pământ avem...că să știți sunt alții care poate au două hectare de pământ și poate declară numai jumătate că mai sunt și chestii din astea. Dar au fost la fața locului și au văzut. S-au uitat și la numărul de camere...avem și bucătărie...2 camere plus că are și soacra mea 2 camere și alea sunt separat. S-au uitat să vadă câte animale avem...dacă avem animale.” (beneficiar VMG, județul Vaslui)

“Îmi era teamă. Deci eu întotdeauna am spus adevărul...ce a fost...N-am avut nicio problemă și nu m-am simțit deranjată. Nu s-au comportat în felul în care să mă simt deranjată. Am știut că trebuie să vină...Eu îs săracă...ce pot să fac? Asta e...au venit, au văzut.” (beneficiar VMG, județul Cluj)

“Da este corect să vină. Știu că nu am nimic și sunt necăjită și nu am pământ, nu am casă...stau cu socrii la un loc. Am simțit fericire din cauză că știu că nu am și că...trebuie să mă ajute.” (beneficiar VMG, județul Vaslui)

“O fost o doamnă. și cu domnu’ secretar...și m-o întrebat și le-am spus care este situația. Eu știam că trebuie să fie o cercetare pentru banii ăștia care se dau. Nu m-am asta...că le-am spus adevărul...cum îs, m-o întrebat de boală, că ce boală am...” (beneficiar VMG, județul Cluj)

6. Explorarea problemei stigmatizării sociale

Se consideră că “Stigma reprezintă un concept complex care se referă la: 1. Un atribut al unei persoane care o compromite în fața celorlalte persoane; 2. O atitudine a celorlalți față de persoana stigmatizată; 3. Sentimentele persoanei stigmatizate (Spiker, 1988). “Toate cele trei elemente contribuie la ideea de stigmă și este dificil să le separi în practică.”⁸

Având în vedere această descriere schematică a conceptului se pot identifica, în cazul programului venitului minim garantat, trei astfel de situații referitoare la stigmatizare :

- condiția de sărac, imposibilitatea de a-și asigura traiul zilnic este apreciat de respondenți drept motiv pentru care se simt stigmatizați
- statutul de beneficiar VMG este perceput de către o parte dintre beneficiari ca fiind unul “rușinos” pentru că trebuie “să trăiești din mila cuiva”
- munca în folosul comunității activează un registru emoțional negativ, reprezintă în anumite situații o barieră în decizia de aplica pentru VMG, iar beneficiarii se simt stigmatizați de restul comunității

Din povestirile respondenților, stigmatizarea îmbracă rareori forme concrete de manifestare (comportament sau limbaj) dar sentimentul pe care-l trăiesc beneficiarii este unul de rușine, jenă, de degradare, de pierdere a propriei demnități. Sentimentele de acest gen sunt trăite în special de cei care au avut un loc de muncă stabil, știu o meserie.

*“Mai bine stau în casă și mor de foame decât să mă duc să mătur strazile...să mă vadă vecinii...”
(potențial beneficiar, județul Călărași)*

“Aici te pun la gunoi și stai în mizerie...în ce hal...mai rău ca pușcăriașii suntem [...]Vin oamenii cu mașina și râdeau de mine.” (beneficiar VMG, județul Cluj)

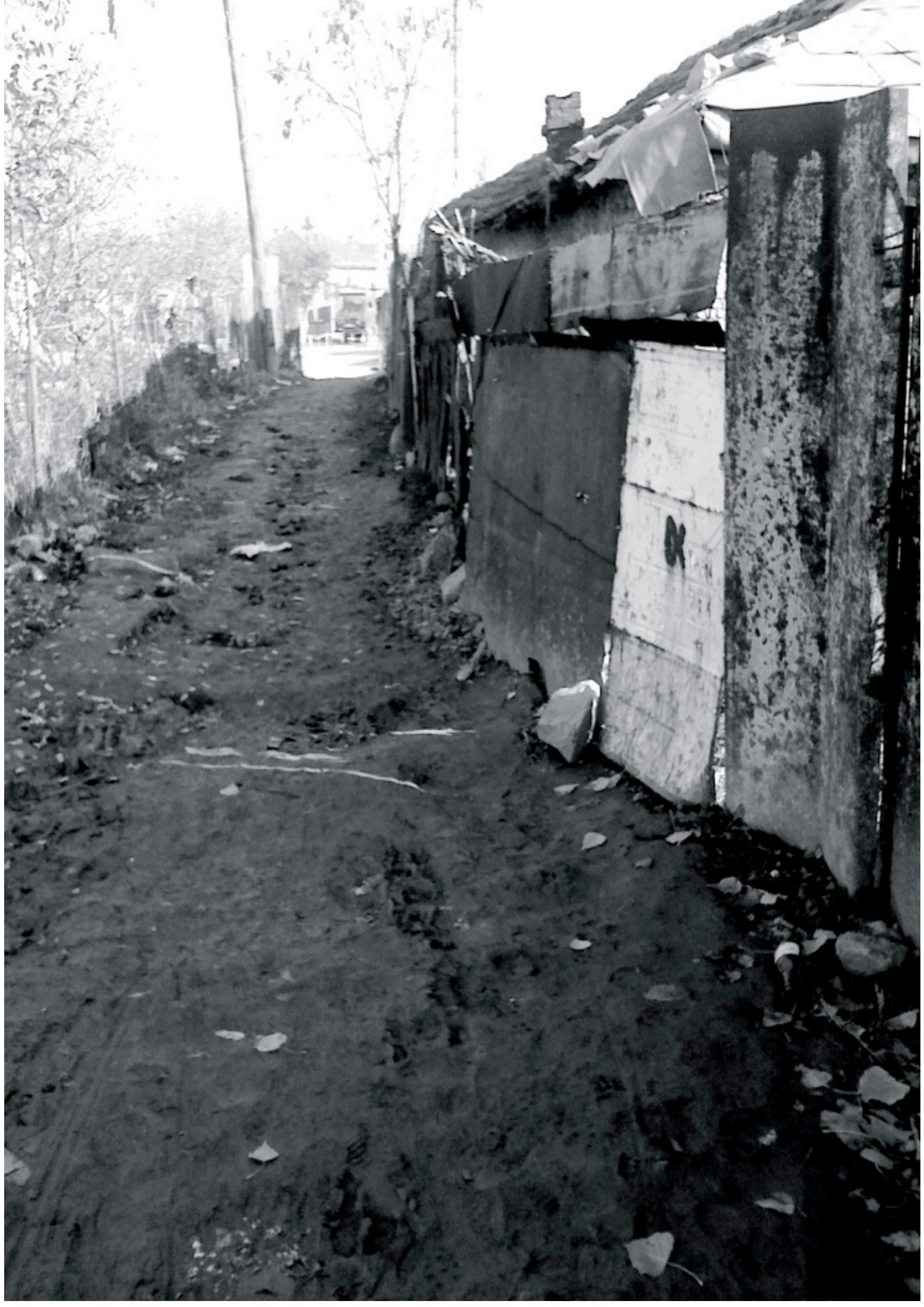
---

⁸ Voicu, Mălina (2002). Stigma. În Dicționarul de Politici Sociale – coordonator Luana Pop. București: Editura Expert

“La început mi-a fost un pic rușine. Nu eram obișnuită să mătur pe stradă. Eu am lucrat la covrigărie și...un pic așa...doar un pic la început. După aia mi-a trecut.” (fost beneficiar, județul Călărași)

“Sunt foarte, foarte jenată. Păi în Săvădisla...ați fost să vedeți...e o comună frumoasă...te vede tăta lumea...uite că strânge gunoaiele. Păi atunci nu ești o cerșetoare? Ca o cerșetoare pe stradă...cum poți să mai spui că ești o femeie când strângi gunoaiele de pe stradă? Pentru 800 de mii ...să strângi gunoaiele de pe stradă?[...]Îi un lucru rușinos, nu-i un lucru frumos...să te vadă cineva că ai ajuns la gunoaie pe stradă e un lucru foarte rușinos.” (beneficiar VMG, județul Cluj)

Sunt și respondenți care consideră că nu mai au nimic de pierdut iar condiția de sărac nu reprezintă o rușine pentru că noua organizare socială, democrația, capitalismul i-a adus în acest stadiu. Consideră că nu este vina lor ci a societății în ansamblu, drept urmare este responsabilitatea ei să le acorde mijlocele minime de supraviețuire.

Concluzii

- Problemele respondenților intervievați sunt complexe și de cele mai multe ori ar necesita, intervenție, asistență multi-instituțională. Impactul venitului minim garantat asupra beneficiarilor este unul mediu. Măsura nu reușește să amelioreze starea în care acești oameni trăiesc. Pentru unii, venitul minim garantat a devenit un mod de viață, singura posibilitate de a avea un venit. Deși programul a fost definit ca unul care sprijină temporar beneficiarii, frecvent acesta devine un suport pe termen lung. Fără a fi corelat cu mecanisme de inserție socială a beneficiarilor, venitul minim garantat are o eficiență diminuată.
- Cuantumul venitului minim garantat se apreciază că este insuficient pentru a acoperi nevoile fundamentale ale beneficiarilor. Beneficiul major al acestui ajutor pe care respondenții îl invocă se referă la asigurarea medicală. Problemele de sănătate foarte probabil că au o incidență ridicată pe acest segment de populație iar asigurarea medicală este vitală. Tot aici un potențial beneficiu neexploatat ar fi căpătarea unei experiențe de muncă ce i-ar putea recomanda unor viitori angajatori.
- Depunerea dosarului pentru venit minim garantat este marcată de o serie de dificultăți datorate: nivelului de educație al aplicanților și de aici slaba înțelegere a explicațiilor, îndrumărilor oferite de autoritățile locale, proastei organizări caracteristică instituțiilor românești și uneori costurilor pe care aplicantul le suportă. Cele mai ridicate costuri pe care le presupune alcătuirea dosarului sunt cele de transport. Obținerea datelor necesare pentru a stabili eligibilitatea aplicantului ar putea fi realizată la nivel instituțional și nu de către beneficiar.
- Orele de muncă în folosul comunității sunt acceptate dar se apreciază că există o inechitate în ceea ce privește volumul de muncă depus și cuantumul ajutorului social. Această prevedere se pare că este frecvent generatoare de stigmatizare și constituie motiv de renunțare la ajutor sau barieră în aplicare pentru obținerea acestuia.

Anexă

Județ	Localitate	Respondent	Caracteristici
Vaslui	Mălăiești, Vutcani	M. B.	Beneficiar, 54 ani
	Vutcani	L B	Beneficiar, 35 ani
	Vutcani	C E	Fost beneficiar, 59 ani
	Vutcani	M N	Beneficiar, 36 ani
	Bârlad	V B	Fost beneficiar, 44 ani
	Bârlad	C P	Fost beneficiar, 23 de ani
	Bârlad	A G	Fost beneficiar, 24 de ani
	Bârlad	V G	Fost beneficiar, 54 ani
	Bârlad	L B	Potențial aplicant, 39 de ani
	Zorleni	M P	Fost beneficiar, 59 ani
	Vaslui	L P	Potențial beneficiar, 42 ani
Vaslui	A A	Potențial beneficiar, 21 ani	
Dolj	Călărași	A D	Beneficiar, 40 ani
	Călărași	M S	Beneficiar, 35 ani
	Călărași	F S	Beneficiar, 59 ani
	Călărași	F V	Beneficiar, 58 ani
	Călărași	I D	Beneficiar, 51 ani
	Călărași	C N	Suspendat, 56 ani
	Sadova	M C	Fost beneficiar, 33 ani
	Raieti, Sadova	I N	Fost beneficiar, 47 ani
	Piscul Sadovei, Sadova	E R	Fost beneficiar, 41 ani
	Gheța Sadova	B R	Respins, 58 ani
	Raieti, Sadova	M R	Respins, 45 ani
Gheța, Sadova	P Ș	Respins, 66 ani	
Cluj	Finișel, Săvădisla	S M	Beneficiar, 78 ani
	Finișel, Săvădisla	O L	Beneficiar, 38 ani
	Finișel, Săvădisla	B T	Fost beneficiar, 44 ani
	Finișel, Săvădisla	R M	Beneficiar, 46 ani
	Finișel, Săvădisla	D L	Potențial aplicant, 21 ani
	Finișel, Săvădisla	L L	Potențial aplicant, 33 ani
	Finișel, Săvădisla	P L	Beneficiar, 48 ani
	Hăsdate, Săvădisla	I I	Potențial aplicant, 51 ani
	Hăsdate, Săvădisla	N V	Potențial aplicant, 50 ani
	Hăsdate, Săvădisla	S A	Fost beneficiar, 24 ani
	Hăsdate, Săvădisla	F I	Fost beneficiar, 47 ani
Mureș	Nadaș	P I	Beneficiar
	Țigmandru	L I	Beneficiar
	Țigmandru	H E	Beneficiar
	Țigmandru	B C	Beneficiar
	Nadaș	S I	Fost beneficiar
	Țigmandru	B C	Fost beneficiar
	Nadaș	H E	Respins
	Țigmandru	B I	Respins
	Nadaș	I. R.	Respins
	Nadaș	D S	Beneficiar
	Nadaș	I M.	Beneficiar
Nadaș	D V	Beneficiar	
Nadaș	S R	Respins	
Călărași	Oltenița	I. C.	Beneficiar
	Oltenița	D. M.	Beneficiar
	Oltenița	S. S.	Beneficiar
	Oltenița	J. F.	Beneficiar
	Oltenița	A. D.	Fost beneficiar
	Oltenița	M. E.	Fost beneficiar
	Oltenița	F. G.	Fost beneficiar
	Oltenița	H. I.	Fost beneficiar
	Oltenița	N. S.	Respins
	Oltenița	T. M.	Respins
	Oltenița	M. C.	Respins
Oltenița	D. V.	Respins	